

ინგლისური ვერბალური კომუნიკაციის ქცევის დომინანტური თვისებები

თამარ თვალაძე, ეკა გოტიაშვილი

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
tamar.tvladze@atsu.edu.ge; eka.gotiashvili@atsu.edu.ge

DOI: <https://doi.org/10.52340/lac.2022.938>

ენა ეხმარება ადამიანს აღწეროს სამყარო. პრობლემა არის არა ენის სწორად გამოყენება, არამედ ენის გარემოში განხორციელებული ამა თუ იმ საბაზის ჭეშმარიტად ურთიერთგაგება, რაც ვითარდება დიალოგში – როგორც გაგების მექანიზმი. ენა უზრუნველყოფს კომუნიკაციურ ურთიერთობას და კომუნიკაციის ნორმებს საზოგადოებაში. კომუნიკაციის ნორმების, წესებისა და თავისებურებების ათვისებით ადამიანი ხდება განსაზღვრული საზოგადოების წევრი. მისი მეტყველება იძენს გაგებისა და ნორმატიულობის თვისებებს, ის იმყოფება ისეთ მდგომარეობაში, რომ თვალყური ადევნოს სხვა ადამიანების არგუმენტაციებს და დამოუკიდებლად ახსნას შესაბამისი არგუმენტაცია. სხვადასხვა ლონგოკულტურული საზოგადოების კომუნიკაციური ქცევის ძირითად მახასიათებლებში იგულისხმება მეტყველების განსაკუთრებულობა, რომლებიც დამახასიათებელია სხვადასხვა ასაკობრივ, გენდერულ, სოციალური გგუფებისათვის და ვლინდება სხვადასხვა, მაგრამ ერთნაირ ტიპურ სიტუაციებში. ნაშრომში განხილულია ნიმონანტური კომუნიკაციური სტრატეგია, რომელიც შეიძლება წარმოიშვას საუბრის მომენტში ნებისმიერ დროს კომუნიკაციის გაგრძელების მიზნით. მოცემულ ნაშრომში ჩვენ ასევე განვიხილეთ კომუნიკაციის და თავაზიანობის სტრატეგიის ურთიერთდამოკიდებულება. აღწერეთ ენის დომინანტი ფუნქციები (კომუნიკაციური, სოციალური – მიმართული კონტაქტის დამყარებისაკენ, კონოტაციური, მარეგულირებელი, ემოციური, იმპერატიული); სამეტყველო ურთიერთობის წესების განმსაზღვრელი მოვლენების პოსტულატები (რეალობის, გულწრფელობის, მშვიდი – მომთმენი ქცევის, მართებული ემოციურობის); ზეპირი კომუნიკაციისათვის დამახასიათებელი კატეგორიები (შინაარსი, ურთიერთქმედების ტექნიკა, კომუნიკაციის მიზანი); პოზიტიური და ნეგატიური თავაზიანობის სტრატეგიები (პოზიტიური, რომელიც მიმართულია ადრესატის დაახლოებაზე, დისტანციის შემცირებაზე; ნეგატიური – პირიქით, ადრესატის დაშორებაზე, დისტანციის დაცვაზე). დავადგინეთ, რომ კომუნიკაციური დომინანტები მჭიდროდაა დაკავშირებული კონკრეტული ლინგოკულტურული საზოგადოების თავაზიანობის სისტემასთან. ისინი ფორმირდებიან მის საფუძველზე, დაწესებული განსაზღვრული კომუნიკაციური სტრატეგიების რეგულარულად გამოყენების

შედეგად. ამა თუ იმ ხალხის ვერბალური ქცევის დამახასიათებელი კომუნიკაციური დომინანტები წარმოადგენენ განსაკუთრებულად მნიშვნელოვანს როგორც თეორიულ ისე პრაქტიკულ ჭრილში, რამდენადაც მათ საფუძველზე შესაძლებელია პერსპექტივაში აღვწეროთ კომუნიკაციის ნაციონალური სტილი და შევიძუშაოთ კომუნიკაციის დიდაქტიკური წესი, რომელიც უზრუნველყოფს უცხო ენების შემსწავლელთა კულტურათაშორისი კომუნიკაციური კომპეტენციის განვითარებას.

საკვანძო სიტყვები: ვერბალური კომუნიკაცია, ქცევა, დომინანტური თვისებები

ენა ეხმარება ადამიანს აღწეროს სამყარო, იგი ლინგვისტურად კონტიტუირებს რეალობას, შეჰყავს ადამიანი მრავალგვაროვან პერსპექტივებში. პრობლემა არის არა ენის სწორად გამოყენება, არამედ ენის გარემოში განხორციელებული ამა თუ იმ საბაბის ჭეშმარიტად ურთიერთგაგება. ურთიერთგაგებას აქვს არა სპონტანური ხასიათი, იგი ვითარდება დიალოგში – როგორც გაგების მექანიზმი. დიალოგის შედეგიანობა დამოკიდებულია მონაწილეთა მიერ საერთო ენობრივი სისტემის მიღებაზე – როგორც საკომუნიკაციო ურთიერთობის ბაზური საშუალება. ენა უზრუნველყოფს კომუნიკაციურ ურთიერთობას და კომუნიკაციის ნორმებს საზოგადოებაში. კომუნიკაციის ნორმების, წესებისა და თავისებურებების ათვისებით ადამიანი ხდება განსაზღვრული საზოგადოების წევრი. მისი მეტყველება იძენს გაგებისა და ნორმატიულობის თვისებებს, ის იმყოფება ისეთ მდგომარეობაში, რომ თვალყური უნდა ადევნოს სხვა ადამიანების არგუმენტაციებს და დამოუკიდებლად ახსნას შესაბამისი არგუმენტაცია. სხვადასხვა ლინგოკულტურული საზოგადოების კომუნიკაციური ქცევის ძირითად მახასიათებელში იგულისხმება მეტყველების განსაკუთრებულობა, რომლებიც დამახასიათებელია სხვადასხვა ასაკობრივ, გენდერულ, სოციალური ჯგუფებისათვის და ვლინდება სხვადასხვა მაგრამ ერთნაირ ტიპურ სიტუაციებში. გთავაზობთ შედარებით მოკლე ტერმინს მოცემული ცნებისთვის – კომუნიკაციური დომინანტი, უფრო ზუსტად კომუნიკაციური ვერბალური დომინანტი (რისიმე ძირითადი ნიშანი [1:140]. კომუნიკაციური დომინანტები მჭიდროდაა დაკავშირებული კონკრეტული ლინგოკულტურული საზოგადოების თავაზიანობის სისტემასთან. უფრო მეტიც, ისინი ფორმირდებიან მის საფუძველზე, დაწესებული განსაზღვრული კომუნიკაციური სტრატეგიების რეგულარულად გამოყენების შედეგად. მოცემულ ნაშრომში ჩვენ განვიხილავთ ინგლისური კომუნიკაციის და ინგლისური თავაზიანობის სტრატეგიის ურთიერთდამოკიდებულაებას. ენის ერთადერთი დომინანტი ფუნქცია არის კომუნიკაციური, რადგან მეტყველების ეტიკეტის საფუძველია კომუნიკაცია. თავის მხრივ ის შედგება მრავალი სხვა ამოცანისგან, რომელთა გარეშეც ის ვერ შეძლებს სრულად ფუნქციონირებას: სოციალური (მიმართული კონტაქტის დამყარებისკენ) რაც გულისხმობს თანამოსაუბრესთან კონტაქტის პირველად დამყარებას, ყურადღების შენარჩუნებას. კონოტაციური –ეს ფუნქცია მიზნად ისახავს ერთმანეთთან თავაზიანობის

გამოვლენას. ეს ეხება როგორც დიალოგის დაწყებას, ისე ზოგადად მთელ კომუნიკაციას. მარეგულირებელი – არეგულირებს ურთიერთობას ადამიანთან შორის კომუნიკაციის დროს. მისი მიზანია, დაარწმუნოს თანამოსაუბრე, გამოიწვიოს მოქმედება, ან პირიქით აკრძალოს რაიმეს გაკეთება. ემოციური – თითოეულ საუბარს აქვს საკუთარი დონის ემოციურობა, რომელიც ჩამოყალიბებულია თავიდანვე. იგი დამოკიდებულია ხალხის ცნობიერების ხარისხზე, ადგილმდებარეობაზე (კაფე, ბუნებაში მყუდრო ადგილი) და ასევე თითოეული ადამიანის განწყობაზე საუბრის დროს. იმპერატიული – ეს გულისხმობს ქესტებისა და მიმიკის საშუალებით ოპონენტების გავლენას ერთმანეთზე. მეტყველების ქცევის წესები არის ადამიანთა შორის კომუნიკაციის საფუძველი. ენა, კომუნიკაციური ერთიანობის უზრუნველყოფით განაპირობებს საზოგადოებაში ურთიერთობის წესებს. საგნობრივ-პრაქტიკული ქმედება ურთიერთობის სიტუაციაში – ეს ძირითადი პირობაა რომლის რეალიზაცია საშუალებას იძლევა საზოგადოებაში არსებული მნიშვნელობების მთელი სისტემის (საგნობრივი, როლური, სიმბოლური) ასათვისებლად. ამასთან განსაკუთრებული როლი აქვს იმას, თუ როგორ შედის ადამიანი ენის სამყაროში და კომუნიკაციურ ნორმებში და ისინი თავის მხრივ როგორ ურთიერთქმედებენ ეფექტური – მოტივაციური სტრუქტურებით მის ფსიქიკაზე. ადამიანის შესვლა კომუნიკაციურ ერთიანობაში ენის მეშვეობით შესაძლებელია განხორციელდეს სხვადასხვა დონეზე. 1. სოციოლინგვისტურ სტილში – როგორც სხვადასხვა ენოვანო სოციუმების ურთიერთქმედება. 2. ფსიქოლინგვისტურ ჭრილში – როგორც ინდივიდუალური ორენოვანი მოლაპარაკე. 3. საკუთრივ ლინგვისტიკურ დონეზე (როგორც ორი დამოუკიდებელი ენობრივი სისტემის შერწყმა). დიალოგის პროცესს წარმოადგენს რეფერენტების გამონათქვამები, რომლებიც გვხვდებიან დიალოგურ მეტყველებაში სხვადასხვა სტილისტიკური დანიშნულებით და მიუთითებენ ამ სამეტყველო ურთიერთობის განსაზღვრულ ნორმების წესებზე. მაგ.: გამონათქვამი “They don’t talk about it” შეიცავს თემის აკრძალვის მითითების წესს. სამეტყველო ურთიერთობის წესების ჩამონათვალი შესაძლებელია განისაზღვროს სხვადასხვა მოვლენებით, რომლებიც მოქმედებენ გამონათქვამებზე. რეალობის პოსტულატი ურთიერთობის პროცესში მაგ.: “He didn’t even ask what my name is” – ეს შეიცავს მითითებას რომელის მიხედვით სამეტყველო ურთიერთობის გამსაზღვრულ სიტუაციებში აუცილებელია შევეკითხოთ მოსაუბრეს მისი სახელი. გულწრფელობის პოსტულატი შეიცავს სიმართლის თქმას და გაჩუმების აკრძალვას. მას.: “That’s it, you know everything and you are silent” ეს შეიცავს მითითებას წესზე, რომლის თანახმად სამეტყველო ურთიერთობის განსაზღვრულ სიტუაციებში მიუღებელია ურთიერთობის მიჩქმალვა. მშვიდი, მომთმენი ქცევის პოსტულატი შეიცავს ნერვიულობისა და ქცევის თავშეუკავებლობის დაგმობას. მაგ.: “You are what, screaming lady” მოცემული გამოთქმა შეიცავს მითითებას წესისადმი, რომლის მიხედვით სამეტყველო ურთიერთობისას ნერვიული ქცევა ითვლება დაუშვებლად. მართებული ემოციურობის პოსტულატი, შეიცავს გარკვეული ემოციის გამოხატვას სამეტყველო ურთიერთობის განსაზღვრულ სიტუაციებში. მაგ.: “And you can talk about it so calmly” ეს გამონათქვამი შეიცავს პარტნიორის სამეტყველო ქცევის

გაკიცხვას, რომელიც შეფასებულია მიუღებელ სიმშვიდედ. ზეპირი კომუნიკაციისათვის დამახასიათებელი კატეგორიებია: შინაარსი (შემეცნებითი, მატერიალური, ემოციური, მოქმედების და აქტივობის მასტიმულირებელი), ურთიერთქმედების ტექნიკა (როლზე დაფუძნებული კომუნიკაცია, საქმიანი, სოციალური და ა.შ.), კომუნიკაციის მიზანი. სამეტყველო კომუნიკაციის თითოეული ტიპისათვის საზოგადოებამ დააწესა გარკვეული ჩარჩოები და ნორმები, რომლებიც მოითხოვს მკაცრ დაცვას. მაგ.: ყველასათვის ცნობილია, რომ საზოგადოებრივი თავშეყრის ობიექტებში (ბიბლიოთეკა, მაღაზია, კინო, თეატრი, მუზეუმი) არ შეიძლება ხმამაღლა საუბარი, ოჯახური ურთიერთობისა და პირადი პრობლემების განხილვა და ა.შ. საზოგადოებაში ქცევის წესების დაცვა მოითხოვს, ადამიანი მუდმივად ავითარებდეს შინაგან კულტურას, რომელიც ეფუძნება პატივისცემით განწყობას მთელი საზოგადოების მიმართ. ადამიანის უნივერსალური ზნეობა საზოგადოებაში მიღებული წესების ერთობლიობის (ქცევის ნორმები და ადამიანებს შორის კომინიკაცია) დაცვა. თავის მხრივ, მეტყველების ქცევის წესს წარმოადგენს საზოგადოებაში დამკვიდრდეს კომუნიკაციის ენობრივი ნორმები. თავაზიანობა მდგომარეობს მოსაუბრის შესაძლო კითხვებიდა და სურვილების წინასწარ განჭვრეტის უნარში, საუბრის თემასთან დაკავშირებით დეტალური ინფორმაციის მისაღებად. პ. ბრაუნი და ს. ლევინსონი თავაზიანობის სისტემის ნაშრომის ავტორები [Brown, Levinson, 1987] გამოყოფენ პოზიტიურ და ნეგატიურ თავაზიანობას, რომელსაც აქვთ ურთიერთსაწინააღმდეგო მიმართულება. იმის გათვალისწინებით, რომ პოზიტიური თავაზიანობა დაფუძნებულია დაახლოებაზე (approach-based), ხოლო უარყოფითი დაშორებაზე (avoidance-based) მივიჩნევთ, რომ ინგლისურში მიზანშეწონილი იქნებოდა გამოგვეყენებინა ტერმინები დაახლოების თავაზიანობა და დაშორების თავაზიანობა (როგორც პოზოტიური და ნეგატიური თავაზიანობა), რომლებიც ხაზს უსვამენ მოცემული სტრატეგიების პოლარობას, მაგრამ ამავდროულად მიანიშნებენ მათ ძირითად ფუნქციაზე და ამასთან არ შეიცავენ არანაირ შემფასებელ კონოტაციებს. რამდენადაც, პოზიტიური თავაზიანობის სტრატეგიები მიმართულია ადრესატის დაახლოებაზე, დისტანციის შემცირებაზე, მათ რეგულარულად გამოყენებას მივყავართ ინგლისური კომუნიკაციური ქცევის ისეთი დომინანტური თვისების ფორმირებასთან, როგორცაა კომუნიკაციური ალერსიანობა (განლაგების დემონსტრირება, კეთილმოსურნეობა, გარშემომყოფთა მიმართ ყურადღება) მაგ.: “You look great, sit by my side” მოცემული დომინანტი თავის მხრივ განსაზღვრავს ისეთ თვისებებს როგორცაა კომუნიკაციური ოპტიმიზმი, ჰიპერბოლური (გაზვიადებული შედა-რება), ემოციურობა, რომლებიც ვლინდებიან უმთავრესად ექსპრესიულ სამეტყველო აქტებში. მაგ.: “As clear as daylight that everyone can do this task”. დაშორების სტრატეგიები პირიქით მიმართულია დისტანციის დაცვაზე, გარშემომყოფთა პირადი პატივისცემის დემონსტრაციაზე. ნეგატიური თავაზიანობის სტრატეგიებია: ადრესატზე ზემოქმედების შემცირება, სხვის პირადზე პატივისცემის დემონსტრირება. მაგ.: “please quit, he knows what to do”. მოცემული სტრატეგიების რეგულარულად გამოყენებას, ჩვენი აზრით, მივყავართ ინგლისური კომუნიკაციური ქცევის ისეთ დომინანტური თვისების

ფორმირებასთან, როგორცაა ადრესატზე ზემოქმედების მიუწვდომლობა. ეს დომინანტი განსაზღვრავს კომუნიკაციის ისეთ თვისებებს როგორცაა კომუნიკაციური არაპირდაპირობა (გადაკრულობა, ალმაცერობა), კომუნიკაციური პესიმიზმი. მაგ.:“He behaves differently than a gentleman” მოცემული თავისებურებები ასევე დამახასიათებელია განსაზღ-ვრული სიტუაციების წრისათვის: უპირველეს ყოვლისა იმპოზიტიური სამეტყველო აქტებისათვის (განკარგულება, თხოვნა, მიწვევა, რჩევა, წინადადება). მაგ.:“I advise not to resist, he is so stubborn”. ასევე ისინი გამოიყენებიან აზრის გამოხატვის დროს, საწინააღმდეგო აზრის შემთხვევაში შენიშვნის მიცემისას და ა.შ. ანუ ყველა ამ სიტუაციაში სადაც ვეხებით ადრესანტის ინტერესებს, არსებობს მის პირად სივრცეში შეჭრის საშიშროება.

მოცემული ჩამონათვალით ინგლისური კომუნიკაციური დომინანტები არ არის ამოწურული, მაგრამ ზემოთ აღნიშნულები შედარებით დამახასიათებელია. ამა თუ იმ ხალხის ვერბალური ქცევის დამახასიათებელი კომუნიკაციური დომინანტები წარმოადგენენ განსაკუთრებულად მნიშვნელოვანს როგორც თეორიულ, ისე პრაქტიკულ ჭრილში, რამდენადაც მათ საფუძველზე შესაძლებელია პერსპექტივაში ავღწეროთ კომუნიკაციის ნაციონალური სტილი და შევიმუშაოთ კომუნიკაციის დიდაქტიკური წესი, რომელიც უზრუნველყოს უცხო ენების შემსწავლელთა კულტურათაშორისი კომუნიკაციური კომპატენციის განვითარებას.

ლიტერატურა:

- 1.ჭაბაშვილი მ. , – უცხო სიტყვათა ლექსიკონი. გამომცემლობა განათლება. თბ. 1998
2. Austin J. - How to Do Things With Words Oxford. 2017
3. Bolton K Kwok H. - Sociolinguistics Today. International Perspectives. Oxford. 1992
4. Brown, Levinson – Theory of Politeness. 1987

Tamar Tvaladze, Eka Gotiashvili

Akaki Tsereteli State University

Dominant features of verbal communicative behavior in English

Abstract

The article highlights that a language helps a person to describe the world. The problem is not the correct language usage, but the mechanism of understanding the environment. It is mentioned in the article that a language provides communication. By perceiving the norms, the rules and the peculiarities of communication, a person becomes a member of the society and his speech acquires the qualities of understanding.

The article highlights that one of the main characteristics of the communicative behavior of different linguacultural societies is the peculiarity of speech, which is specific for

different age, gender, social groups and is expressed in various but in the same typical situations. The article emphasizes that this type of nomination communicative strategy can be applied any time during the course of an interaction as a way of continuing the communication. The interrelationships between communication and courtesy strategies, communicative functions, characteristic categories of oral communication, the strategies of positive and negative courtesy are discussed in the article. We have found that communicative dominants are closely related to the courtesy system of a particular linguacultural community. They are formed on its basis, as a result of regular use of established communication strategies.

The article emphasizes that the communicative dominances typical to the verbal behavior of the people are especially important in both theoretical and pragmatic terms, because it is possible to describe the national style of communication in perspective and to develop a didactic rule of communication that ensures the development of communicative language learning.

Key words: verbal communication, dominant features

რეცენზენტი: პროფესორი ოლგა გუსევა